

BUITEN

17^E JAARGANG N^O. 51.

ZATERDAG 22 DECEMBER 1923.

Foto José Anjo.
LAAN VAN KONINGSPALMEN (*ORCODOXA REGIA*) BIJ ANTIGUA, ENG. WEST-INDIË.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

LAAN VAN KONINGSPALMEN BIJ ANTIGUA, ENG.	
WEST-INDIË, ILLUSTRATIE	BLZ. 601
VÓÓR DE EERSTE SNEEUW VALT (3), DOOR A. M. CHISHOLM	„ 602
DE KORTSTE DAG, DOOR F. W. DRIJVER	„ 602
LEIDSCHER WINDMOLENS, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 604—605
EEN KERSTGESCHENK, DOOR M. VAN KAMPEN	BLZ. 605
EEN BOERDERIJ TE SALATIGA, DOOR 'T H., GEÏLL. BLZ. 606—607	
COCOSPALMEN, (SLOT) DOOR V. L., GEÏLLUSTREERD.	BLZ. 608
HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH (SLOT), DOOR H. J. M. EBELING, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 608—611
DE POP (SLOT), UIT HET FRANSCH VAN G. LENOTRE	BLZ. 610
HET OUDE SLOT RUNCKELAAN DE LAHN, ILLUSTRATIE	„ 612

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Robin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Tevens gelieve men achter op de foto's duidelijk aan te geven, wat ze voorstellen.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Vóór de eerste sneeuw valt

3) door A. M. CHISHOLM.

LATOUR zat op een boomstam in de snel dalende schemering. Hij stond niet op toen McLeod vóór hem stond. „Dat is onzin, Latour,” zei deze. „Ik ben sterker dan jij en een goefend vechter. Ik wensch niet te pochen, maar ik heb sterkere mannen dan jij bent, overwonnen. Je hebt mijn kracht gevoeld. Laten wij niet zoo dwaas zijn als mannetjes-elanden. Een vrouw is geen koe waar om gevochten wordt. Bepaal een prijs voor het vel, en ik zal hem betalen en daarmee uit”. „U hebt aangeboden met mij er om te vechten. Goed, ik neem uw aanbod aan”. „Ik verlang niet met je te vechten. Ik zei het maar uit de grap. Bovendien heb je niet de minste kans tegen mij. Ik weet dat en jij ook”. „M'sieu is heel sterk en heel vlug. Ik, ik ben sterk — misschien niet zoo sterk als m'sieu — maar ik ben even vlug. Wij zullen niet vechten met de vuist en den voet, m'sieu — we zullen met messen vechten”. „Ik denk er niet aan”. „Non?” „No”. „M'sieu,” zei Latour zachtjes, „is een groote, gele lafaard. Hij is sterk — o ja! — en hij wil vechten met zijn vuisten met iemand die niet zoo sterk is of iemand smoren; maar hij is bang voor een gevecht met een klein stuk staal. Hij is bang, dat hij het leven zal verliezen, dat in zijn groot lichaam zit”. McLeod keek hem toornig aan. „Men heeft mij al heel wat leelijke namen gegeven,” zei hij, „en daar waren er bij, die ik verdiende. Maar niemand heeft me nog ooit een lafaard genoemd. Als je met geweld wil vechten, dan zullen we vechten. Ik neem ieder wapen aan, dat je kiest”. „Dat is beter,” zei Latour. „Dan zult gij nu uw mes nemen en ik neem het mijne en we zullen samen het donkere bosch ingaan; en een van beide zal er weer uitkomen — misschien?” „Neen — want er zijn wetten in dit land,” weigerde McLeod. „Ik heb geen lust om opgehangen te worden voor een kleinigheid als het doden van een half-bloed. Maar ik wil dit doen, Monsieur le Métis: ik zal een mes bij me nemen en mijn eigen weg gaan;

en die zal me over tien minuten leiden naar de open plaats voor het huis van Joe Corriveau. Als je me daar aanvalt, zal ik me verdedigen en als ik je dood, zal ik niet meer doen dan mijn recht is”. „En als ik u dood, word ik opgehangen, niet?” „Heel waarschijnlijk. Ik hoop 't,” zei McLeod koeltjes. „Het is geen eerlijk spel — 't is valsche Latour dacht na. „Het is geen eerlijk spel — 't is valsche spel. U wil met valsche dobbelsteenen spelen. Ik ben geen dwaas, ik. M'sieu — ik herhaal het — is een lafaard. Dus zal ik hem de gelegenheid geven om weg te loopen. Als hij wil leven, zal hij dit land vóór morgen verlaten en hij zal Kat'leen verlaten en geen van beide ooit weerzien. Ik geef hem die kans, omdat het land niet groot genoeg is om beiden te herbergen”. „Ga jij er dan uit,” zei McLeod. „U wilt niet gaan?” „Neen”. „Bon!” zei Latour. „Ik heb m'sieu de kans gegeven om te vechten, hij wil niet vechten, ik heb hem de kans gegeven om weg te loopen, hij wil niet wegloopen. Heel goed. M'sieu de Gele Vos zal sterven.” Hij zweeg en dacht na. „Wil m'sieu zeggen, wanneer hij denkt te trouwen?” McLeod lachte hem uit. „Een blaffende hond! Wat geeft 't of je 't weet? In ieder geval niet vóór de lente. Je hebt dus den tijd om je profetie te doen uitkomen”. „De gele vos,” zei Latour, „zal de lente niet meer zien. Hij zal sterven vóór de eerste sneeuw valt”. Hij zei het met absolute zekerheid, glimlachend, terwijl zijn booze, onrustige geest uit zijn oogen sprak. McLeod lachte McLeod schril. „Bedreigde menschen leven lang, Monsieur le Métis. Hoe zal je me doden? Zal je me uit een hinderlaag doodschieten of doodsteken terwijl ik slaap?” „Zei ik, dat ik u zou vermoorden?” vroeg Latour. „Neen. Ik zei, dat u zou sterven. Een verstandig man wensch niet te weten, hoe hij sterven zal”. McLeod's geduld, al niet zoo heel groot meer, hield nu op. „Pas op, dat je niet zelf sterft,” gromde hij. „Drijf me niet tot het uiterste. Ik ben er de man niet naar om met me te laten spelen of me te laten bedreigen, Latour”. Latour stond op en boog spottend. Hij wees met een breed gebaar naar het Noorden. „Het land is groot, maar niet groot genoeg voor ons tweeën. Hier geldt het: u of ik. Denk daaraan!” Hij draaide McLeod den rug toe en stapte de duisternis in, onhoorbaar, sluipend, kwaad-aardig: de verpersoonlijking van den haat, die zijn tijd afwacht. Den volgenden dag was hij verdwenen en in den warmen zomer, noch in den frisschen herfst werd iets meer van hem gehoord. Hij scheen spoorloos verdwenen te zijn in de ruimten van zijn land. En toch, schoon hij niet bang was, scheen een schaduw Roderick McLeod te volgen, naast hem te loopen, op den weg, achter hem te zitten als hij zijn kano door eenzame meren dreef, om zijn haardvuur te dwalen als hij kampeerde. Hij bracht dit niet in verband met de bedreiging van den half-bloed. Hij was al meer bedreigd door beruchte moordenaars en hij had het overleefd. Daar hij geen zenuwen kende, schreef hij de schaduw toe aan zijn maag of zijn lever, die hem geen van beide ooit geplaagd hadden. Als iemand hem had gezegd, dat het een voorgevoel, een waarschuwing was van de onbekende wereld, die het leven omringt, zou hij er om gelachen hebben. En zoo ging hij den winter tegemoet.

III.

McLeod's doel was een bosch te vinden, dat hij goedkoop kon krijgen en dan vasthouden tot hij het met winst kon verkoopen. Daarom kwam hij veel op eenzame plaatsen, maar altijd in de nabijheid van een rivier, want dat beteekende goedkoop transport voor het hout. Tegen eind October kwam de Schaduw die hem volgde, naderbij. Bovendien had McLeod het gevoel, dat hij gevolgd werd. Maar nog steeds had hij geen tastbaar bewijs. Daarom verborg hij op een ochtend zijn kano en bleef dien heelen dag op wacht; maar hij zag niets dan het leven van de dieren, die in de bosschen huizen. Toen kwam hij tot de conclusie, dat de maanden van eenzaamheid op zijn zenuwen hadden gewerkt en daar hij nooit zoo iets gekend had, was hij kwaad en weigerde er verder acht op te slaan. Tegen het einde van den herfst had hij een boschland gevonden, zooals hij het zocht. Toen nam hij den weg naar de Landingplaats en Kathleen Burke. Een of twee weken bij haar blijven, een korte reis naar het Zuiden om zijn eigendoms-papieren te krijgen; daarna zou hij terugkomen en in de lente zou hij trouwen — dat waren zijn plannen. Het weer werd koud. Nadat hij zijn kano en zijn weinige bagage dragen, betwijfelde hij, of hij zijn reis te water zou kunnen voleindigen. Huilende stormen hadden de boomen ontbladerd

en de bladeren bedekten de aarde als een tapijt, een bescherming voor de zwakkere dieren, maar een ergernis van de boschbewoners, die gaarne ongehooft loopen. Na den storm kwamen stille dagen, waarop de zon flauwtjes scheen, maar de sterren schitterden en dansten, en het noorderlicht vulde den hemel met banden en lijnen van felkleurig licht. Het water werd vaster, en de droppels, die van de pagaai vielen, bleven er als korrels kwikzilver bovenop liggen. Een dunne rand van ijs lag langs de oevers. Ganzen trokken, meest in stilte, bij groote troepen zuidwaarts, en het haar der konijnen begon al wit te worden. Alle dieren en alle dingen voorspelden de komst van den winter. ☞ En zoo bleef McLeod drie dagen lang doorroeien. En op den avond van den derden dag, juist bij zonsondergang, toen hij stijf en moe was van het lange roeien, kwam hij aan een grooten pijnboom en, daar hij hier al eens vroeger gekampeerd had, wendde hij den boeg van zijn kano daarheen, tot ze zacht het strand bereikte. ☞ Langzaam stond hij op, strekte zijn verstijfde knieën en toen draaide hij plotseling het hoofd om, want het scheen hem toe, dat hij iets hoorde ritselen en dat hij een zucht hoorde, vlak bij zijn oor. Maar er was niets. Hij had een gewaarwording alsof hij iets miste, alsof iets verdwenen was: en plotseling wist hij het. De Schaduw, die hem maanden lang vergezeld had, was er niet meer. En niet alleen dit. Maar toen hij uit de kano stapte, scheen het gezicht van Kathleen naar hem toe te zweven, met smeekende oogen en lippen geopend om te spreken. Onwillekeurig deed hij een stap vooruit en strekte zijn armen uit. Toen verdween ook dit en was hij alleen met de wildernis en de toenemende duisternis. ☞ „Een volwassen man — en visioenen!” bespote hij zichzelf. De oude vrouwen thuis van mijn stam, die ik /ey r) ben. Men zegt, dat de mannen van mijn stam, dat in den slag gedood worden, vooraf gewaarschuwd werden. Een waarschuwing dus? Bah! Ik ben verliefd, dat is 't — schoon ik al vaak genoeg verliefd ben geweest. Liefde plus een vleesch- en vischdiët. Gevolg — visioenen! Geneesmiddelen — huwelijk, groenten en pillen”. ☞ Hij lachte luid, met minachting voor het onbegrijpelijke, het occulte; het onverklaarbare verklarend door natuurlijke oorzaken op de wijze der moderne menschen en een makkelijke oplossing voor het raadsel vindend in het onderling verband tusschen 's menschen maag, oogen en hersenen. Hij nam zijn dekens, etenszak en bijl en droeg ze naar den grooten pijnboom; ontstak een vuur, vulde zijn emmer en bracht het water aan den kook; daarna keek hij rond naar de beste plaats om zijn bed open te rollen en vond die tusschen twee boven den grond groeiende wortels van den boom. Ter zijde daarvan, bij een omgevallen boomstam, lag een hoop bladeren zoo hoog, dat ze tot zijn middel reikten. Blijkbaar waren die bijeengegaard door een reiziger, die ze als bed had willen gebruiken en die dit om de een of andere reden niet gedaan had. McLeod zag dit met genoegen, want het spaarde hem moeite. Hij boog zich voorover, spreidde zijn armen uit en sloeg zijn handen diep in den stapel ten einde dien op te nemen en over te brengen naar de plek, die hij als slaapplek had uitgekozen. Zijn handen sloten zich, raakten een vreemd voorwerp aan, hard, koud, getand. Iets liet los. Instinctief, zooals een dier terugdeinst voor een vermoed gevaar, sprong McLeod op en achteruit, iedere zenuw en spier van zijn groot lichaam gespannen voor den sprong. ☞ Het was te laat. Hij hoorde het krassen van metaal op metaal, zag het dwarrelen van rose bladeren, voelde een plotselinge pijn, een verdooven den slag en zat met zijn onderarmen gevangen in een stalen greep. Daaraan vastgemaakt, opspringend uit de bladeren als een wild dier uit zijn hol, verscheen een reusachtige berenval, getand, met dubbele veeren, een vreeselijk martel- en vernielings-werktuig. De forsche, achterwaartsche sprong werd plotseling gestuit — zoo plotseling, dat McLeod neergetrokken werd en op zijn gezicht viel. De val was bevestigd aan een ketting, die stevig vastgemaakt was. ☞ Een paradox in het leven is, dat alleen de kleine, dagelijksche dingen uiting vinden in woorden en daden. De groote dingen verdooven en doen verstommen. Iemand zal opspringen en vloeken om een speldeprik; maar zijn doodswonde zal hij ontvangen in zwijgende verbazing. Diep in ieders hart is de overtuiging geplant, dat hem geen groot kwaad kan overkomen. Als het komt, is hij eerst ongeloovig. Dat is het egoïsme des levens, zijn protest tegen het ophouden daarvan, nutteloos maar onuitroeibaar, volhoudend tot het laatst. ☞ Zoo stond ook McLeod op, en

keek in stille verbazing naar het getande ding, dat zijn armen vasthield. Als hij zijn handen vrij had gehad, zou hij zijn oogen uitgewreven hebben, om zeker te zijn, dat hij goed zag. Het was ongelooflijk, dat hij gevangen was in een val, als een wild dier. Zijn geest kon het niet omvatten, kon den toestand niet ten volle begrijpen.

(Slot volgt).

DE KORTSTE DAG.

DE kortste dag van het jaar is in den kerkelijken kalender aan St. Thomas gewijd, die den Griekschen naam Didymus, d.w.z. tweeling, droeg en vermoedelijk de broeder van Mattheus was, met wien hij in de Apostellijsten steeds in één adem genoemd wordt. Dat hij tot patroon der bouwmeesters verheven werd en dan ook steeds afgebeeld wordt met een winkelhaak of een liniaal als attribuut, vindt zijn oorsprong in de legende, volgens welke hij van zeker koning in Indië een som gelds ontving voor het bouwen van een paleis, welk bedrag hij intusschen ten bate der armen besteedde. Zijn vertoornde lastgever zag van het voornemen hem tot straf ter dood te laten brengen af, ten gevolge van de mededeeling dat Thomas een paleis voor hem in den hemel bouwde. Intusschen stierf hij later, met een lans doorboord, den marteldood. Zijn naamdag valt midden in het zoogenaamde Bevruchtingstijdperk, waarin de Natuur, terwijl de Aarde schijnbaar haar winterslaap doet, aan duizend geheime werkplaatsen het nieuwe leven voorbereidt, dat in de lente zal opbloeien. Tot de eigenaardige volksgebruiken, welke deze periode kenmerken, behoort de veroorzaken van lawaai door twijgen in zweven, en in de boomen, het elkaâr slaan met twijgen of zweepen, waaraan de gard van Sinterklaas als „levensroede” nauw verwant is en welk gebruik wij terugvinden in het oude Rome, waar, bij gelegenheid van het feest der Lupercaliën, de Luperci de vrouwen, die zij op hun weg ontmoetten, met riemen, uit de huiden der offerdieren gesneden, op de vlakke hand sloegen. Dit verdrijven der booze geesten, welke de vruchtbaarheid zouden belemmeren, vond vooral ook plaats door te huiden met bel of klok, gelijk in Friesland het „Thomasluiden” der klokken, in haar, meestal op een terp gebouwde, klokkehuizen, nog stand hield tot dat de gemeentebesturen, in het belang der nachtrust, er een eind aan maakten. Eigenaardig is het, dat, evenals de Pinksterlummel of Luilak, ook de langslaper op den kortsten dag het ontgelden moet, hetgeen ten onrechte in verband gebracht is met het te laat komen van Thomas volgens de mededeeling in Johannes XX vers 24. Wee den „Thomas ezel”, die op dezen dag het laatst ter schole komt, maar wee ook den onderwijzer, die niet zorgde eerder present te zijn dan zijn leerlingen, die het er op aanlegden hem voor te zijn, ten einde van hun recht van „Thomassen,” zooals het hier en daar in Vlaanderen heet, gebruik te maken. Op dezen „Sluiterkensdag” of „Buitensluit” werd de school eenvoudig gebarricadeerd en meester ten slotte gevangen genomen en, op een stoel gebonden, rondgedragen, om niet in vrijheid gesteld te worden voordat hij getraakteerd en voor dien dag vakantie gegeven had. ☞ Voorts vermaakten jong en oud zich met het uitzenden van onnoozelen om allerlei onmogelijke boodschappen, juist zooals dat op den 1sten April, op welken men ook „de zotten zendt op den dril”, pleegt te geschieden, en waaruit ook alweer de nauwe verwantschap blijkt tusschen Midwinter- en Lentefeest. Daar de kortste dag als inleiding van het tijdperk der Twaalf Gewijde Nachten wordt beschouwd en, zooals het volksgeloof wil, thans de goden op aarde onder de menschen verkeerden, tracht men aan de lotsbeschikkers de geheimen der toekomst te ontzutselen. Zoo werd de kortste of St. Thomas dag een zoogenaamde „Lotdag”, op welken men de toekomst trachte uit te vorschen. Inzonderheid de huwbare dochters verzuimden deze gelegenheid niet om te vernemen of in het komende jaar een zoet verlangen bevredigd zou worden. Probatum was in deze aangelegenheid het over den schouder werpen van de linker schoen — juist de linker, in verband met de situatie van het hart. De richting, in welke het schoentje met de spits kwam te vallen, wees uit of al dan niet de bruiloft op til was. Gelukkig maar als de punt van schoen of pantoffel naar de deur wees, dan was het verliefde meisje er zeker van, dat een vriendelijke hand haar uit het ouderlijk huis zou leiden naar het begeerde eigen „home”!

F. W. DRIJVER.

r) Een Schotsche term, bedoelend dat iemand gewaarschuwd wordt voor dreigende gevaren, naderenden dood e.d.

Foto C. Steenbergh.

DE RIJNSBURGSCH E SINGEL TE LEIDEN, MET DEN MOLEN „DE VALK”.

LEIDSCH E WINDMOLENS.

NOG in den aanvang der 17de eeuw sierden vele windmolens — van het oude standaard-type — de middel-eeuwsche muren der Sleutelstad. Deze muren maakten plaats voor aarden wallen (slechts aan de zuidzijde heeft Leiden nog lang iets van zijn ouden vestingmuur behouden), door vooruitspringende bastions versterkt, welke laatste voor de molens een uitermate geschikte standplaats boden. Intusschen stonden op slechts 5 van de 14 bolwerken, die Leiden na zijn herhaalde vergrooingen in de 17de eeuw rijk was, molens, op één (dat tusschen Morsch en Rijnburgsche poort, thans terrein van het oude Academisch ziekenhuis) een tweetal; een vijftal, waaronder de aanstonds te noemen „Stier”, stelde zich tevreden met een plaats op de omwalling. Wel een verschil met Amsterdam dus, welks 25 bolwerken met slechts één uitzondering, van molens waren voorzien. ☒ Allengs, grootendeels in de 18de eeuw, werden de lage en minder stevige standaardmolens door hooge steenen molens met beweegbare kap vervangen. Heel veel meer dan een eeuw hebben de meeste van hen 't niet uitgehouden. „De roode Leeuw”, „het Lam”, het Kalf”, „de Lely”, „de Bul” en „de Eendracht” (deze twee laatste stonden broederlijk bijeen op één bolwerk) vielen achtereenvolgens in den zelfden sloopstorm, die ook de meeste Leidsche poorten vernielde. In 1868 waren er nog slechts drie over: „de Valk”, „de Stier” en de Oranjeboom”. ☒ In 1904 viel, ondanks protesten van oud- en schoonheid-minnend Leiden, ook de „Oranjeboom”, de in 1734 gebouwde molen, welke zoo fraai den toegang tot het Plantsoen sierde, dat op de oude wallen ten zuidoosten der stad was aangelegd. En sinds dien heeft de stad nog slechts twee harer walmolens: „de Valk” en „de Stier”, overgehouden. ☒ De Valk, staande op het v.m. Valkenburger-bolwerk, vormt vooral gezien van den Rijnburgschen Singel, een kostelijk stadsgezicht, zooals hij daar fier en slank oprijst achter het geboomte van een ietwat verwaarloosd, doch niettemin aan „de goede zorgen van het

publiek aanbevolen” plantsoen. De ronde, van gelen IJselsteen opgetrokken romp, die niet minder dan 27 M. hoog is, wordt naar boven geleidelijk smaller, zoodat de middellijn beneden de kap nog niet de helft bedraagt van die op den beganen grond. Van de balie, die het gevaarte omringt, heeft men een fraai gezicht over de stad, met hare vele kerken en torens. De ruimte gelijkvloers en op de eerste verdieping — deze molen heeft niet minder dan zeven verdiepingen — dient der eigenaresse, wed. P. van Rhijn en hare familie, tot woning, een gansch niet benepen woning, met eenige flinke kamers. ☒ Op den „baard” van den molen lezen we het jaartal 1882, dat aan een vernieuwing van kap en roeden herinnert. Want de molen zelf is veel ouder, zooals blijkt uit den gevelsteen in de voorzijde van den romp, waarop een valk met een penning aan den hals is uitgehouwen; daaronder staat te lezen: „De Valk. Is gestigt door Adrianus van Deventer en Maarten van Royen. De eerste steen gelegd door Pieter van Deventer den 20 Juli de laatste door Maarten van Royen den 7 October Anno 1743”. Deze molen verving een standaardmolen hier ter plaatse, welke daar vermoedelijk kort na Leiden's uitbreiding aan deze zijde, in 1611, gezet zal zijn. ☒ In minder aantrekkelijke omgeving staat Leiden's tweede nog overgebleven walmolen „de Stier”, n.l. op den hoek van Maresingel en Heerengracht, aan het einde van de Houtmarkt, en tegenover de plaats waar tot 1863 het Heerenpoortje den toegang tot de stad afsloot. Zijn eveneens ronde steenen romp is van rooden baksteen opgetrokken, die zoowel teekenen van het knagen van den tand des tijds als van herhaalde vernieuwing vertoont. Zijn „baard” is kort geleden door den wind afgerukt, en niet meer hersteld. ☒ Beneden niet zoo breed als „de Valk”, versmalt hij zich naar boven veel minder dan deze, wat hem een minder slank aanzien geeft. Terwijl de meeste overgebleven stadsmolens eerst van de 18de eeuw dateeren, is „de Stier” reeds in 1687 gebouwd; hij behoort

ongetwijfeld tot de oudste van zijn soort. Reeds sinds een halve eeuw wordt hij niet meer bewoond. ☞ Beide molens maken zoowel van wind- als van elektrische beweegkracht gebruik. Mogen zij nog lang het silhouet der oude Sleutelstad verlevendigen, welker bestuur, naar wij hopen, er spoedig toe zal overgaan, om „de Valk” tot het middelpunt te maken van een beter onderhouden plantsoen.

A. I.

EEN KERSTGESCHENK.

REEDS lange jaren woonde Kruden Miene met haar man in de met plaggen bedekte hut ver weg, op de eenzame heide, toen ze een kindje kreeg; 't was een lief blozend kind met kuiltjes in haar wangen, diepblauwe oogen en krullend bruin haar. Zoo gauw haar kleine beentjes haar dragen konden liep of kroop ze buiten; al spoedig kende ze de dingen rondom haar en vriendelijk was ze en lief voor alles wat leefde; ze legde zich te slapen naast de grazende geit, met de poes in haar armen, het varken at voorzichtig het brood uit haar handje en de hond werd haar trouwe metgezel op haar zwerftochten over de heide. 't Kind was vijf jaren toen haar vader stierf en zij met haar moeder in de kleine hut achter bleef. Moeder was stil en zwijzaam, altijd bezig, uren soms weg om haar kruiden naar den apotheker in 't dorp te brengen of de eieren te verkoopen; de kleine Geerte sprak dan met de beesten, vertelde wat ze zag voor wonderlijks in de heiplantjes, in de brem en 't sprietige gras dat spichtig opschoot, ze sorteerde de kruiden, die ze had leeren onderscheiden, ze veegde de leemen vloer en gaf de beesten te eten. Soms, heel zeldzaam, nam moeder haar mee naar 't dorp, en eens op de kermis had ze een pop gekregen, die voortaan haar trouwe gezellin in de eenzaamheid was. Moeder vertelde haar uit den bijbel, leerde haar in de lange winteravonden bij 't kleine olielampje uit dat zelfde boek lezen en dacht daarmee genoeg gedaan te hebben aan de ontwikkeling van 't kind. ☞ Geerte werd grooter en groeide tot een mooi frisch buitenkind met een vriendelijk lief gezicht, een lachenden mond en diep blauwe oogen. 't Was prettig nu op marktdag, voor moeder de eieren naar 't dorp te mogen brengen; wie zou bij mogelijkheid niet vriendelijk kunnen zijn tegenover zoo'n lief Geertje, die kuiltjes in haar wangen kreeg als ze lachte, en ze lachte veel als ze naar 't dorp ging met haar mand vol eieren en de gedroogde kruiden. ☞ Wat stil was 't daarna in de hut en op de groote heide rondom haar; niemand lachte haar tegen, alleen het kleine stukje gespikkeld spiegelglas naast de bedstee kon haar vertellen van de kroezige krulletjes en haar blozende schoonheid. Ze verlangde van den eenen marktdag naar den anderen en lang, heel lang duurde haar de winter als ze moest spinnen, uren achtereen aan 't spinrad moest zitten. Als 't voorjaar kwam, de heide weer geurde, de vlinders rondfladderden, de kloek haar pas uitgebreede kuikens bezorgd onder haar veeren warmde, de poes met haar jongen speelde en er iets in de lucht hing, wat Geerte deed verlangen, wat haar beklemde, ze wist niet waarnaar en waarom, dan liep ze met den hond over de hei en volgden de schapen, die ze weidde, dan verlangde ze naar menschen, ze dacht aan kermis en lachende pret, aan 't dorp dat haar als een wereld vol geneugten toescheen. Ach, moeder zou haar niet aanhooren als ze daarover sprak, als ze zou zeggen dat ze weg wilde van de stilte. ☞ Lange uren kon ze zitten luisteren naar den scheper van boer Meenink, als hij verhalen vertelde van toen hij nog jong en in de stad was. Hij sprak van 't licht daar 's avonds in de straten, dat alles tot een helderen dag maakte, van de winkels, met kostbaarheden, waar achter de ruiten juweelen en edelgesteenten fonkelden, van vurige paarden, die voor koetsen draafden, waar rijke dames in zijde en fluweel werden rond gereden, van soldaten, die met hun liefjes vroolijk uitgingen, van muziek en dans, van den koning en de koningin en hun schitterende stoet. Nog wond de oude herder zich op bij de heerlijke herinneringen aan zijn jeugd, en Geerte luisterde met ingehouden adem. ☞ Hoe stil en eentonig was het, na al die verhalen, als ze weer huiswaarts ging, hoe vervelend haar dagtaak, hoe droef en eenzaam de heide en hoe naargeestig zou de winter weer zijn. . . . Ze wilde weg, weg naar de vroolijke menschen, weg van de stille eenzaamheid; een groot verlangen kwam in haar naar dat mooie, verre, onbekende land. ☞ Op een frisschen herfstmorgen, 't was aan 't eind van September, ging Geerte al breiend van huis, om de schapen uit de kooi te laten; Kruden Miene staarde haar na en vaag voelde ze dat Geerte veranderde, dat ze vervreemde van haar;

lang peinsde ze daar echter niet over, ze had veel te zorgen, te beredderen, en voorzichtig bij bosjes hing ze haar kruiden tegen den muur in de zon te drogen. ☞ Dien dag wachtte Kruden Miene te vergeefs met het middagmaal; ze hield Geerte's eten warm op een kooltje; als 't kind straks kwam zou ze 't vinden; Miene zelf moest naar 't dorp. Toen ze terugkwam van haar tocht, vond ze 't kooltje gedoofd, het eten koud, maar Geerte vond ze niet. Ze riep buiten de deur om haar dochter, alleen de echo riep galmend terug, ze liep naar 't boschje, naar de schaapskooi, waarheen de schapen door den hond gedreven waren, waar de deuren nog open stonden en de hond alseen wachter voor de opening lag. Miene sloot de deuren, ondervroeg den hond, samen zochten ze, Miene riep: „Geerte, Geerte”, maar Geerte was niet te vinden. 't Werd bedtijd, 't werd nacht, Miene kon niet besluiten te gaan rusten, ze zwierf over de hei en zag biddend op naar het oneindige uitspanel O God! wat schrikte ze, daar vloog een vuurbol langs 't hemelgewelf, nu wist ze het: God's straffende hand lag zwaar op haar, er was iets vreeselijks gebeurd. „God helpe!” bad ze en keerde naar huis terug, spiedend langs de paadjes, hopend, dat ze Geerte zou vinden. ☞ Kruden Miene bleef wachten. Soms dacht ze haar te hooren, haar stem, haar tred, ze kon dan naar buiten snellen, hoopvol

MOLEN DE STIER AAN DEN MARESINGEL TE LEIDEN.

staren over de wijde vlakte, maar ontmoedigd, teleurgesteld keerde ze weer. Eens hoorde ze dat iemand van 't dorp haar gezien had in de groote stad, mooi als een van de grootheid. Gebogen liep Miene nu naar haar hut terug. Ze stond niet meer hoopvol op van het spinnewiel, als ze meende iets te hooren; langzaam gingen de dagen voorbij, ze onderdrukte haar verlangen.

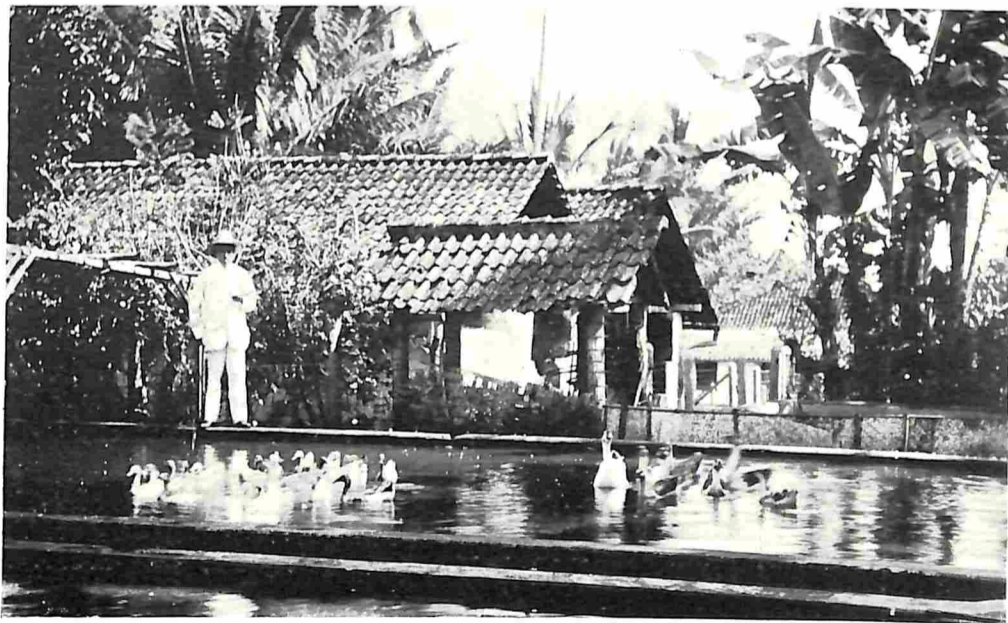
.....
 't Was op een Kerstavond, ruim acht jaar nadat Geerte was heengegaan, dat de kleine jongen van den schapenboer door de platgetrapte krakende sneeuw het smalle paadje langs haar huis afkwam. Miene stond buiten te turen in 't verblindend wit, ze had water geput en dralend keek ze over de witte vlakte; 't was als een groote witte zee met breede wijde golven, daarboven den diep blauwen hemel. Even hield ze haar hand boven de oogen om de lage zon, die als een vuurbol in haar oogen brandde, af te sluiten. Ongeduldig keerde ze zich daarna naar haar huisje, toen de kleine baas met den hengelmand aan zijn arm voorbij kwam en haar vroolijk goeden avond toeriep. „Goa j' nog noar 't darp?” vroeg Miene verwonderd. „Ik goa maal hoalen en eulie, móder goat bakken, 't wordt geenens duuster van nach, de moan is heelegaar vol, zie doar steet ze al wit an den hemel. Zà'k wat veur oe meebrengen Miene?” riep 't kind, terwijl hij moedig voortstapte. „Ik hebbe niks meer van neude,” zei Miene „moar pas mien op as da' j' geen ongeluk kriegen”. „Ha, ha,” lachte het kereltje en de sneeuw kraakte onder zijn klompen. Miene liep haar huisje binnen, haar hart klopte zoo hevig, op tijden als nu kwamen de gedachten. Toen alles gereinigd was, de bijbel opengelegd bij 't Mattheus evangelie, waaruit de blijde boodschap van Jezus' geboorte als ieder jaar gelezen werd, toen 't water op het open vuur zoo vertrouwelijk te ruischen stond en alles rondom zoo plechtig stil was, toen dacht ze, dat God evenals lang geleden, in den heiligen nacht, toen hij der menschheid zijn Zoon geschonken had, toen Engelen hun lied lieten weerklinken en de herders aanbeddend ter aarde vielen, nu een wonder aan haar zou volvoeren. Miene strad naar buiten; daar was eenmaal de engelenzang, daar dacht ze haar God te vinden en haar bekomerd hart uit te storten. „Mijn God,” bad ze, „vergeef me dat ik het vraag, maar Gij bij wien niet een muschje zonder Uw wil ter aarde valt, bescherm mijn kind”. De zon was ondergegaan, de maan scheen hoog aan den hemel, de sterren waren bleek, blauwwit leek de sneeuw. Miene stond daar in die groote oneindigheid alleen met haar verdriet, maar al naarmate ze daar stond werd ze rustiger. „Hoe groot is God”, dacht ze. „Hij zal mij redden uit de benauwdheid. Ik zal uw naam loven, o Heere, want Gij zijt goed”, prevelde

EEN BOERDERIJ TE SALATIGA.
 HET MELKVEE IN DE WEL.

ze, terwijl ze haar handen had gevouwen en haar hoofd naar boven richtte. De sik blèrde klagend. — Ze mocht haar werk niet vergeten, nog eenmaal zag Miene omhoog en verruimd, moediger keerde ze weer in haar huisje. Nadat ze de sik haar avondeten gegeven had, zette ze zich bij de tafel, legde den bijbel zoo, dat 't lichtje al zijn schijn op de bladen liet vallen en fluisterend las ze hoofdstuk I van Mattheus. „Zie, de engel verscheen hem in den droom, zeggende „Jozef, gij zoon Davids, wees niet bevreesd”.... Wat hoorde ze daar?.... Stemmen buiten?.... Stappen? „'t Zal Berend zijn,” dacht ze, hoe kon ze zich zooiets verbeelden, 't is Berend, die terugkomt met de olie en 't meel. Ze las verder.... Duidelijk hoorde ze nu, 't waren stemmen en meer dan voetstappen van Berend alleen; 't waren kinderstemmen, hooge geluiden. Wat zou haar overkomen? Ze luisterde weer; neen, Geerte was het niet. Ze kwamen nader, ze hoorde een lach, — nu vertelde Berend, — de stappen dreunden op den bevroren grond, — nu hoorde ze de sneeuw kraken onder Berends klompen en nu liepen ze hard de put voorbij.... Bons! daar vloog de deur open en in de opening stond een zesjarig meisje, en Berend riep: „Dat hè 'k veur oe mee ebroacht, Miene; vrouw Siemens wol der hier hen brengen moar toen ze mien in 't dorp zag toe hef ze evraogd of ik 't wol doón”; de jongen zette zijn borst hoog op „Ze heet Mieneken, goeien avond!” riep 't kereltje en maakte met zijn mand rechtsomkeert, hij verlangde naar de olieballen, die moeder bakken zou. Daar stond klein Mieneken en zuchtende keek ze haar gezel na. „Geerte!” riep Kruden Miene. „Mien Geerte!” ze liep op 't kind toe, haalde haar naar binnen, sloot de deur. „Mien Geerte”, zei ze nogmaals. „Nee,” 't kind schudde haar hoofdje. „nee”, en haar krullen dansten om 't gezichtje, dat op huilen stond, „ik heet Mieneken en ik heb een brief in den zak”. Och, wat was ze koud, de kleine. Dicht bij 't open vuur plaatste Miene een stoel en zette 't kind daarop en wreef haar handjes en rakelde 't vuur op, warme geitemelk, brokkelde brood in 't pannetje en toen ze gegeten had vielen de oogjes van de kleine dicht en voorzichtig ontkleedde Miene haar en legde haar zacht in de bedstee op de plaats waar haar kind eenmaal gelegen had. Toen was 't weer stil in de hut; de bijbel lag nog open op de tafel, maar Miene had nu iets anders te lezen. „God sta mij bij,” zuchtte ze, voor ze den brief opende. Ze las een lange, lange geschiedenis, van veel leed dat geleden was, van liefde, ijdelheid, ontgoocheling, van ziekte, van verlangen haar kind weer bij haar moeder te hebben, ver weg van den schijn en ellende. Veel bleef er voor Miene duister, maar 't kind nam ze aan als een Kerstgeschenk, dat God zelf haar geschonken had.

M. V. KAMPEN

EEN BOERDERIJ TE SALATIGA.
 EEN DER VISCH- EN EENDENVIJVERS.

EEN BOERDERIJ TE SALATIGA.
DE HEER DON GRIOT BIJ ZIJN KALKOENEN.

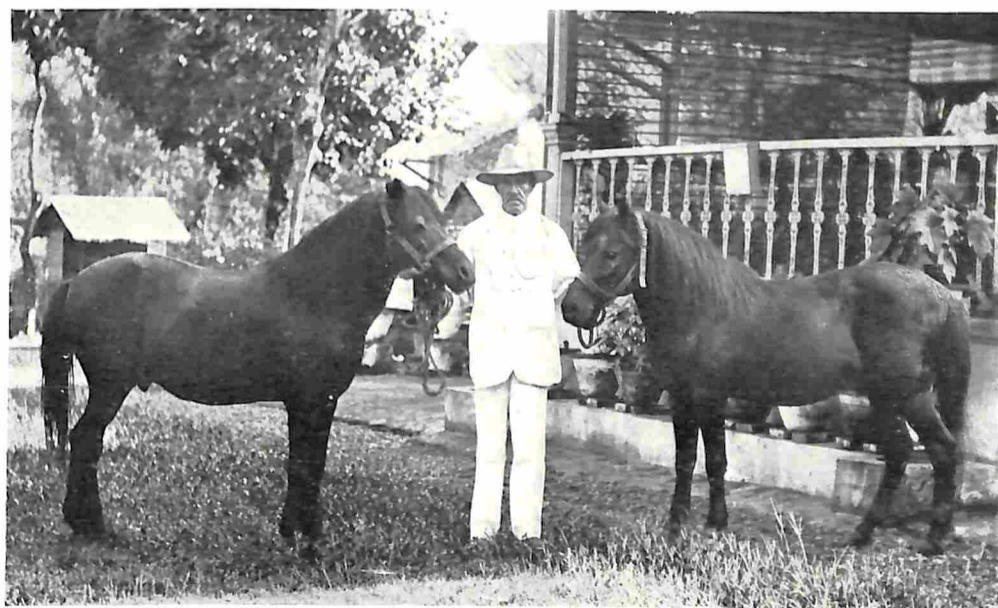
EEN BOERDERIJ TE SALATIGA.

NA een werkzaam leven in de rijstcultuur vestigde de heer Don Griot zich in 1905 te Salatiga om zich daar toe te gaan leggen op de veeteelt en vruchtencultuur. Zoowel wat klimaat als gesteldheid van den bodem betreft, leende zich het terrein dat door hem voor dit doel werd aangebracht uitstekend. De afdeling Salatiga bestaat namelijk grootendeels uit vruchtbaar bergterrein, gelegen tegen de helling van den Merbaboe, een thans in rust verkeerenden vulkaan in Midden-Java. De plaats Salatiga zelf ligt op \pm 580 Meter hoogte boven den zeespiegel, op een afstand van 48 K.M. van de hoofdplaats Semarang en bezit een heerlijk klimaat met een temperatuur die 's nachts en overdag schommelt tusschen 60 en 85° F. Daarbij is de regenval zoodanig dat zoowel voor de natte rijstcultuur als voor de teelt van Europeesche groenten en aardappelen in den regel over voldoende water beschikt kan worden. Het aantal inwoners bedraagt ongeveer 26000 en bestaat grootendeels uit Inlanders, verder Chineezzen en Europeanen. Na aankoop van de villa Lucia met haar 7 H.A. grond, gedeeltelijk reeds beplant met koffie en nootmuskaatboomen, begon de heer Don Griot met zijn aandacht te wijden aan een behoorlijke watervoorziening. Het gelukte hem een bron te vinden, waaruit langs een leiding werd afgetapt zoodat hij zoowel in den drogen als natten moesson over voldoende levend water kon beschikken. Dit was goed gezien in verband met zijn plan om eenige gemetselde vischvijvers te maken, waarin met succes allerlei soorten visch werden geteeld en tevens een groot aantal eenden en ganzen konden worden gehouden. Al dadelijk werd een begin gemaakt met den aanplant van kokospalmen, cacao en peper, terwijl ruime en luchtige stallen werden gebouwd voor het melkvee. Het lag namelijk in de bedoeling om, behalve aan de vruchtencultuur de noodige uitbreiding te geven, ook een melkbedrijf te exploiteeren, waarvoor ongeveer 80 runderen, groot en klein werden bestemd. De stallen nu zijn voorzien van gecementeerde afvoergoten, waardoor aanhoudend water stroomt en al het stalvuil wordt afgevoerd. Dagelijks worden de staanplaatsen der dieren flink schoon geschrobd, zoodat alles er opvallend zindelijk uitziet. Ook de melkkamer, die zich buiten den stal bevindt, is zeer hygiënisch ingericht; de melkflesschen worden machinaal gereinigd en na gedroogd te zijn met melk gevuld. Door het aanbrengen van een cartonnen patentsluiting wordt voorkomen dat de melk door het personeel verontreinigd kan worden of met water vermengd, zonder dat het bemerkt wordt. Eenmaal geopend, is het niet mogelijk met het carton de flesch

weer behoorlijk af te sluiten. Slechts op enkele melkboerderijen in Nederland wordt aan de hygiënische inrichting en de zindelijke melkwinning zooveel zorg besteed als hier het geval is. En dit alles had reeds plaats, vóórdat er nog sprake was van een deskundig toezicht op den gezondheidstoestand van het vee, de inrichting van den stal en de melkwinning. Men behoeft in ons land slechts een kijkje te nemen in de melkbedrijven dicht bij de groote steden gelegen, om overtuigd te worden van den primitieven bouw der stallen, waarin de ventilatie zeer veel te wenschen overlaat en de onzindelijkheid hoogtij viert, zoowel wat betreft de lig- en staanplaatsen der dieren als hun lichamelijke verzorging. Daarbij ontbreekt het gewoonlijk aan een behoorlijk ingerichte melkkamer en is de reiniging van het vaatwerk alleszins onvoldoende te achten. Niettemin zijn dit alle factoren die van grooten invloed zijn op de waarde der melk als voedingsmiddel.

Elken morgen loopen op bovengenoemde boerderij de melkkoeien eenige uren in de wei, om, zoodra de stallen zijn schoongemaakt, naar binnen te worden gebracht. Ook de dieren zelf krijgen dagelijks hun reinigingsbad. Uit den aard der zaak heeft dit bedrijf een grooten omzet van melk gekregen, de afnemers weten, dat ze tegen een redelijken prijs, zoo zindelijk mogelijk gewonnen melk aan huis bezorgd krijgen. Voor de paardenfokkerij is het terrein minder geschikt, zoodat deze zich heeft beperkt tot het houden van eenige gebruikspaarden. Veel meer resultaat bereikte de eigenaar met de kippenfokkerij. Reeds in 1907 werd hiermede begonnen en de heer Don Griot was een van de eersten die zich in Indië toeleigde op de teelt van allerlei raskippen. Met behulp van eenige broedmachines en kunstmoeders gelukte het hem jaarlijks eenige honderden kuikens uit te broeden en op te fokken. Wel werden af en toe ook zware verliezen geleden door groote sterfte onder de kuikens tengevolge van allerlei besmettelijke ziekten, zooals diphterie, cholera en andere, doch ondanks deze tegenslagen werd deze liefhebberij niet prijsgegeven; men ziet op de afbeeldingen dat ook nog heden ten dage veel aan de pluimveeteelt wordt gedaan. Na eenige jaren van stoeren arbeid gelukte het dezen pionier een winstgevend bedrijf te exploiteeren, zoowel de koffie, nootmuskaat, peper als kokoscultuur hebben veel bijgedragen tot dit welslagen. Zij die zich in Indië tot de blijvers rekenen, kunnen bij dezen oud-planter hun licht opsteken en van zijn ervaringen profijt trekken, alvorens zelf te beproeven in het landbouw- en veeteeltbedrijf een bestaan te vinden. Van een gastvrije ontvangst kunnen zij verzekerd zijn en na een bezoek twijfel ik niet of zij zullen kunnen getuigen dat de dag welbestede was.

T H.

EEN BOERDERIJ TE SALATIGA.
DE EIGENAAR MET ZIJN PAARDEN.

COCOSPALMEN.

(Slot).

DE cocospalm kan ook palmkool en palmwijn leveren, maar men schenkt daaraan weinig aandacht, daar de boom op andere wijze zooveel voordeliger kan benutigd worden. ☞ Om den lezer een denkbeeld te geven, van de beteekenis van den cocospalm als voedsel- en nutplant voor den mensch, diene dat het leven der bevolking op de Zuidzeëeilanden vrijwel geheel van den cocospalm afhankelijk is. En welke waarde hij als cultuurboom voor het wereldverbruik heeft, mag afgeleid worden uit het aantal boomen dat op Java en Ceylon groeit, hetwelk voor Java alleen op zeventig millioen, voor Ceylon op zestig millioen exemplaren wordt berekend, terwijl overal in de warme landen de cultuur van den cocospalm toeneemt. ☞ De andere soorten van het geslacht *Cocos* zijn voor den wereldhandel van veel minder of geen beteekenis, en de meeste zijn hier slechts uithoofde van hare eigenschappen als sierplant bekend. Ik noem als zoodanig *Cocos Weddelliana*, een dwergpalmpje met fijne elegante bladveeren, dat als kamerplant algemeen geliefd is, en in Gent in honderden van exemplaren wordt gekweekt. Deze soort is herkomstig uit Brazilië, waar ze een klein, dunstammig boompje vormt. Heel wat Forscher en rijziger is *Cocos Romanzoffiana*, wier pluimvormige bladveeren bijzonder elegant zijn. Bij jeugdige exemplaren groeien de bladen vrijwel rechtstandig als gracieuse pluimen omhoog. Ook deze soort komt wildgroeiend in Brazilië voor, maar wordt in vele tropische en subtropische streken vaak als sierplant gekweekt; zelfs in de Riviëra gedijt deze palm nog buiten in den vollen grond, evenals de mede uit Brazilië stammende *Cocos flexuosa* en *Cocos Bonneti*, en de uit Argentinië herkomstige *Cocos Yatay*, alle elegante en decoratieve veerpalm, welke ten onzent in kassen gekweekt kunnen worden. ☞ Al dezer soorten kunnen een lagere temperatuur verdragen dan de *Cocos nucifera*; ze zijn in de kas met een temperatuur van 10 tot 14 gr. Celsius tevreden, terwijl *Cocos nucifera* liefst een temperatuur van 18—20 gr. Celsius verlangt. ☞ De koelste temperatuur verdraagt de *Cocos Bonneti*, die tevreden is met een overwintering in een vorstvrije oranjerie of koude kas. Het is haar zelfs nadeelig in een warme en vochtige omgeving te verblijven, wijl de bladen zich dan slapenspichtig ontwikkelen, waardoor ze een slordig aanzien krijgt en haar decoratieve eigenschappen worden bedorven. Ze moet daarbij in den winter voorzichtig worden begoten en goed in het licht geplaatst worden, in een ruime, frissche omgeving. ☞ *Cocos Bonneti* is een der schoonste palmen. Ze bezit harde, blauwgrijs-groenebladen, die met stevige bladsteelen geplant zijn op een metaalharder tronk. Een stam vormt zij niet. Ze is te beschouwen als een variëteit van *Cocos (Diplolhemium) campestris*, maar in den tuinbouw is ze slechts bekend onder den naam van *Cocos Bonneti*. Heel sterk is ook de *Cocos australis* (Brazilië, Argentinië), welker stam tot 14 M. hoog kan worden en ook

blauwgroene stevige bladen ontwikkelt, die van zeer elegante houding zijn. Voor hen, die beschikken over een koude maar vorstvrije kas of oranjerie, behooren deze blauwe cocosoorten tot de decoratiefste palmgewassen, biedend een welkome afwisseling met de verschillende soorten van *Chamaeropsen*, die ook als echte oranjeriepalm kunnen worden beschouwd, d.w.z. als palmen, die des zomers buiten kunnen staan en 's winters in een vorstvrije oranjerie of ander plantenhuis, moeten worden bewaard.

V. L.

Het Stadhuis te s-Hertogenbosch.

(Slot).

DE grote¹ bovenvestibule, welke gelegen is voor de raadzaal, biedt weinig te zien. Tegen de wanden hangen de portretten der 7 stadhouders en 3 koningen uit het Oranje Huis, waaronder niet onverdienstelijke van de Langh, Bolemey en Van Bree. Verder staat er de marmeren buste van den oud-burgemeester Jhr. P. J. J. M. van der Does de Willebois door Toon Dupuis vervaardigd en een standbeeld van Donkers, voorstellende den Bosschen schilder Theodorus van Tulden, leerling en vriend van Rubens. ☞ Is de vestibule sober gehouden, de raadzaal heeft een bijzonder deftig karakter, en dwingt den bezoeker eerbied af (afb. blz. 609 beneden). De zoldering en de schoorsteen moeten² ontworpen zijn door Jacob Roman. De eerste is verdeeld in verschillende vakken, waarvan de vier hoekvakken voorstellen Europa, Amerika, Afrika en Azië; in een zijvak tegenover den schoorsteen is een adelaar geschilderd, houdende in zijn klauwen een banderol, waarop staat: „Audi alteram partem” (Aanhoor ook de tegenpartij), met het jaartal 1693. In het midden bevindt zich eene wijzerplaat, waarvan de wijzers door het uurwerk der torenklok worden voortbewogen; niet alleen de uren, maar ook de dagen der maand worden daarop aangegeven. De schoorsteen bevat een uitstekend geschilderd schouwstuk van Van Tulden uit 1646, voorstellende de *Gerechtigheid*, met zwaard en weegschaal in de hand en de *Eendracht* met den pijlenbundel (afb. blz. 609 boven). De wanden dezer zaal zijn behangen met zeer goede gobelins, landschappen voorstellende, die van omstreeks 1700 dateeren. Op den vloer ligt een kostbaar Smyrnatapijt uit de Kon. Ned. Tapijfabriek te Deventer. De fraaie dubbele deur, welke de raadzaal van de vestibule afsluit, maakte vroeger deel uit van het „heeren gestoelte” in de St. Janskerk, toen deze nog in 't bezit der Protestanten was. Die deur lag tot voor korten tijd onbekend in een der bergplaatsen der stad. Op voorstel van den burgemeester van Lanschot werd zij in 1922 gerestaureerd en aan deze zaal gesteld. ☞ Links van de raadzaal is de kamer van den burgemeester gelegen, in dat gedeelte dus, dat vroeger de Gaffel heette. Deze kamer is vooral belangrijk om de twee groote schilderstukken, welke tezamen den geheelen linkerwand bedekken. Ze zijn van den reeds genoemden Bosschen kunstschilder van Tulden; de eerste van 't jaar 1647 is eene allegorische voorstelling van het recht van hooger beroep van de schepen-

Foto C. Steenbergh.

SCHOORSTEEN IN DE BURGEMEESTERS-KAMER VAN HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH.

banken der Meijerij op de schepenbank van 's-Hertogenbosch; de tweede van 't jaar 1650 is eene allegorische voorstelling van de poging der Brabantsche Steden om zitting te krijgen in de regering der Vereenigde Provinciën. De fraaie Lodewijk XVI schoorsteen heeft als schouwstuk een schilderij, dat voorstelt een wildeman, die het Bossche wapen vasthoudt, dat, hoewel het niet is geteekend, aan van Tulden moet worden toegeschreven. (afb. blz. 608). De wethouderskamer, rechts van de raadzaal, in het gedeelte, dat vroeger het huis Sinter Claas was, heeft in haar Lodewijk XVI-stijl een deftig karakter. (afb. blz. 611). Zij is geheel met goudleer behangen en van een fraaie lambriseering voorzien. Het schouwstuk is eene voorstelling uit het leven van den Romeinschen veldheer Curius Dentatus. Hier hangen de portretten van Willem III, koning van Engeland en diens gemalin, geschilderd op last der stad in 1694 door Johan Hendrik Brandon, den bekenden portretschilder, die 122 gulden en 10 stuivers daarvoor ontving. De fraaie gesneden lijsten zijn in 1686 gemaakt door den beeldsnijder Jacob van der Hoeven (afb. blz. 611 boven). Naast nog eenige portretten van Magistraatspersonen bevindt zich hier ook het mooie schilderij van A. van Beerestraten van 1665, een gezicht op de Bossche markt, waarvan de figuren moeten geschilderd zijn door Jan Lingelbach. Tegenover de wethouderskamer, aan den achterkant van het stadhuis, ligt de kamer van den Wethouder van sociale werken; zij is eerst onlangs daarvoor veranderd. Ten einde deze kamer een goed aanzien te geven heeft men haar behangen met het oude goudleer, dat de stad nog bezat en plaatste men er eene mooie schouw, waarin een schilderstukje geteekend A. Schouman 1740 (afb. blz. 610). Ook aan den achterkant van het stadhuis, tegenover de kamer van den burgemeester, vindt men de kamer van den secretaris, welke echter geene bezienswaardigheden bezit. Op de tweede verdieping zijn twee der groote lokalen voor museum ingericht. Het eerste bevat de historische verzameling der Bossche schutterij, welke zeer belangrijk mag genoemd worden. Naast vaandels, vlaggen en banieren, militaire kleeding, bewapening en uitrusting, treft men er eeretekenen, penningen en schietprijzen, schilderijen, portretten, platen en prenten aan. Eene de schutterij betreffende kleine bibliotheek en archief is daar ondergebracht. In het tweede lokaal bevindt zich eene collectie schilderijen, waaronder eenige heele goede, en zeer waarschijnlijk een Moreelse. Merkwaardig is de verzameling zilveren zegelstempels der vroegere Bossche schepenen van de XIIIe af tot en met de XVIIIe eeuw. 1) Ook zijn daar nog twee fraai gedreven zilveren bokalen van het voormalige Bossche Kramersgild van de jaren 1643 en 1664, en de verguld zilveren „brotsien" van 1530, welke de stadspijpers bij officiële gelegenheden op hun tabbaard droegen. Alvorens het stadhuis te verlaten moeten wij nog even een kijkje nemen in den achter-aanbouw, waarheen de gang leidt, welke men op een der afbeeldingen in het vorig nummer ziet (langs de bank gaande). In dien achterbouw ligt met eenige bureaux, de trouwkamer. Om die te bereiken passeert men eene gang, welke vroeger eene kamer geweest is, tot gang vervormd door het plaatsen eener afscheiding. Zware moerbalken met fraai gesneden sleutelstukken wijzen op een respectabelen ouderdom. De trouwzaal heeft geen eigen karakter en toch is ze het zien wel waard. Ook hier getuigen de moerbinten, met minder mooie sleutelstukken dan die der gang, en de kinderbintjes voor een hoogen ouderdom. Wat hier vooral aantrekt is het XVIIIe eeuwse bijzonder mooi goudleer, dat drie wanden bekleedt. De vierde (achter) wand is geheel door eene renaissance gesneden betimmering bezet, welke echter niet voor die kamer gemaakt schijnt, want om die te doen passen

1) Dit is ongeveer de helft dier verzameling. De andere helft is het eigendom van het Genootschap voor K. en W. te Den Bosch.

Foto C. Steenbergh.
SCHOORSTEEN IN DE RAADZAAL VAN HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH.

heeft men een der zijwanden schuin weg gehakt. In deze kamer hangt een portret van Prins Willem IV, in 1749 op last van de stad geschilderd door F. van der Mij, waarvoor deze 120 gld. 18 st. en 8 p. ontving, en tegen het onfraaie geverfde houten schouwstuk nog een uitstekend geschilderd jongens-portret, dat aan Verkolje wordt toegeschreven. Het gedeelte van het stadhuis, waarin de trouwkamer ligt, is een op zichzelf staand gebouw,

Foto C. Steenbergh.

DE RAADZAAL IN HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH.

door eene galerij aan het hoofdgebouw verbonden en waarvan de benedenverdieping gebruikt wordt voor het gemeentearchief. De gevel van dit gebouw, dat aan de z.g. binnenplaats is gelegen, is oorspronkelijk gothiek geweest, waarop de kruisvensters van het archief nog wijzen. Men heeft indertijd een gevel van een halven steen dik er voor gebracht met een topversiering zonder eenig karakter. ☼ De binnenplaats krijgt eene wijding door het deftige van den drie verdiepingen hoogen achtergevel van het hoofdgebouw en het intieme van den gevel met hardstenen trap met gesmeed ijzeren leuning van de „galerij”, beide ontworpen door Jacob Roman. Het eentonige van den langen muur, welke van het hoofdgebouw tot aan de achterpoort loopt, is gebroken door het aanbrengen van eenige oude grafzerken uit de gesloopte kerk van het Groot Ziekenhuis, een oud poortje, afkomstig van een gesloopt huis uit de Ridderstraat en enkele gevelstenen. ☼ Op de binnenplaats ligt nog eene Bossche merkwaardigheid, n.l. de „booze griet”, het ruim 6 M. lange kanon. Dit vuurwapen, door den Keulschen smid Jan Fijck van Zeghen gemaakt, draagt tot opschrift:

„thuergewalt heis ich
„tshertoghen busch behud ich.
1511.

Het heeft echter de stad nimmer tegen den vijand kunnen beschermen, wat reeds bleek bij het eerste proefschietsen. Pogingen om het in orde te brengen mislukten, en het stadsbestuur, ziende dat het bedrogen was, besloot den „busmeester” op de gevangendoort te zetten, maar deze wist te ontvluchten. Van Keulen uit sprak hij de stad wegens non-betaling in rechten aan, en het proces dat volgde heeft meer dan 20 jaren geduurd, maar geen eindbeslissing gehad. In den volksmond leeft een rijmpje voort, dat wel sarcastisch bedoeld zal zijn, aangezien de „booze griet” nooit gebruikt is kunnen worden; het luidt:

„Als ik geladen ben met een vollen
hoorn
„Schiet ik te Bommel over den toren,
„En ben ik geladen vol en zat,
„Dan schiet ik te Bommel over
de stad.

H. J. M. EBELING.

DE POP.

(Slot).

TOEN in dat jaar 1793 de dag voor Kerstmis aanbrak, scheen niemand in het dorp aan het vriendelijke feest

van vroeger te denken. De kerk was gesloten, de klokken zwegen; de avond viel vol mist; men had den ganschen dag de honden uit de richting van het veld Bodard hooren blaffen: de soldaten hadden zeker een goede vangst gemaakt. De kleine Solange sliep op de eerste verdieping van het huis der Rouaults op een zolderkamer naast een zolder met hooi en stroo, vol donkerterre en verschrikking, waarvoor ze 's nachts, doodstil in haar bedje, rilde als ze aan alle geheimzinnige gevaren dacht, die dat hol kon verbergen. ☼ Dien avond was ze heel bedroefd. Terwijl ze zich bibberend uitkleedde, dacht ze aan andere avonden voor Kerstmis, die wel vroolijk waren,

toen ze nog bij haar ouders was en haar hartje vol was van genegenheid. Wat een blij ontwaken, in dien tijd! Wat een verrukking daar voor den schoorsteen, die altijd vol lag met speelgoed, lekkernijen en witte pakjes met lintjes! En al mijmerende, hield ze met haar moede handjes haar grove klompen vast, die ze zeker niet bij den haard zou neerzetten, daar ze wel wist, dat ze leeg zouden blijven, net zooals het vorige jaar. Was 't Kerstkindje dan bang, dat het niet meer in Frankrijk kwam? ☼ Ze meende geluid te hooren op den zolder en vlug blies ze haar kaars uit en

kroop onder de dekens. Solange sluimerde in. ☼ In haar slaap leek het haar of er een deur heel zachtjes openging en of een schaduw in haar zolderkamer binnensloep. Ze keek even boven de dekens uit: de nacht was nu helder, en de kamer werd door de maan verlicht. ☼ Droomde ze? Ze zag, dat de schaduw een man was: een man, die gekleed was als al die uitgewekenen, die ze in de straten van het dorp zag voorbijgaan, als men ze als gevangenen naar Saint-Malo bracht; ze hoorde een heel zachte stem zeggen: „Wees maar niet bang, mijn kleine Solange, wees niet bang!” Solange was niet bang. Ze voelde een hand heel voorzichtig haar krullen van haar voorhoofd wegstrijken: een straal van de maan viel door het venster zonder gordijnen op haar. ☼ De man, die was binnengekomen, keek haar aan: „Wat ben je mooi, mijn kleine Solange, en groot en stevig!” Hij scheen niet moe te worden haar aan te kijken. En plotseling nam hij haar in z'n armen, omhelsde haar onstuimig, verstikte haar onder z'n kussen. Ze wist niet meer of ze waakte of droomde; maar ineens dacht ze, dat, als haar vader leefde, als hij daar was, hij zó'n stem zou hebben, en zoo zacht zou streelen en omhelzen en kussen. Het leek haar of de man naast haar bedje knielde, ze meende hem te hooren snikken, zij kroop in z'n armen en — héél gelukkig! — sliep ze weer in. ☼ Bij het aanbreken van den dag, toen ze de oogen opende, had ze eerst moeite zich alles weer te binnen te brengen. Ze werd het zich spoedig bewust: ze moest gedroomd hebben; de deur van den zolder was dicht; beneden hoorde ze moeder Rouault heen en weer loopen met een dreunenden stap, net als altijd. Solange ging op haar bed zitten en plotseling uitte ze een kreet van vreugde.... Op haar klompen, die netjes naast elkaar stonden, zag ze daar recht op, in de schittering van een zeegroene zijden japon, een groote pop, een indrukwekkende glimlachende verschijning, gekleed als een milady, met mooie zijdeachtige krullen die als kurketrekkers neervielen langs haar schitterend gekleurde wangen, een kanten doekje als een koningin, en marokijnleeren schoentjes met zilveren, schitterende gesp.... Het kind viel op de knieën voor de „dame” en noemde haar dadelijk „Yvonne”. In een ommezien kleedde ze zich aan en met „haar dochter” in haar armen, ging ze naar beneden naar de kamer. Moeder Rouault, die haar met dit prachtige speelgoed, zooals ze het zich niet had kunnen droomen, zag verschijnen, riep ontsteld uit: „Goeie hemel, Solange, wie heeft je die pop gegeven?” „Het Kerstkindje,” antwoordde

Foto C. Steenbergh.

HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH.
SCHOUW IN DE KAMER VAN DEN WETHOUDER
VAN SOCIALE WERKEN.

een indrukwekkende glimlachende verschijning, gekleed als een milady, met mooie zijdeachtige krullen die als kurketrekkers neervielen langs haar schitterend gekleurde wangen, een kanten doekje als een koningin, en marokijnleeren schoentjes met zilveren, schitterende gesp.... Het kind viel op de knieën voor de „dame” en noemde haar dadelijk „Yvonne”. In een ommezien kleedde ze zich aan en met „haar dochter” in haar armen, ging ze naar beneden naar de kamer. Moeder Rouault, die haar met dit prachtige speelgoed, zooals ze het zich niet had kunnen droomen, zag verschijnen, riep ontsteld uit: „Goeie hemel, Solange, wie heeft je die pop gegeven?” „Het Kerstkindje,” antwoordde

het kind eenvoudig. De Bretonsche bleef met open mond staan: ofschoon ze geloovig was, scheen haar dit wonder toch de grenzen van de goddelijke macht te overschrijden. Toch, wat ze daar zag, deed haar zwichten: zij wist wel, dat niemand ooit in Ploubalay zoo'n pracht van een pop had kunnen koop, trouwens evenmin als in Matignon of zelfs in Saint-Malo of in Rennes. Op slag was ze vol eerbied, bekeek de dame, die Solange haar triomfantelijk liet zien, zonder haar te durven aanraken, daarna riep ze haar man. „Kijk toch eens, Rouault, wat het Kerstkindje onze jongevrouw gebracht heeft!” ☒ Rouault was minder verbaasd, hij was een eenvoudige ziel, die niet veel verstand had van zijde en opschik. Maar reeds waren buurvrouwen komen toelopen. Zij babbelden en sloegen de handen in elkaar van bewondering. Sommigen bogen naïef voor hetgeen ontegenzeggelijk een wonder was. Anderen bleven twijfelend, verbijsterd staan, terwijl ze nadachten zonder een voldoende verklaring te vinden. Solange stoorde zich weinig aan hun ontroering, wiegde Yvonne, kuste haar voorzichtig, want ze durfde maar nauwelijks de blonde krullen en de glimmende wangen van haar dochter met de lippen aanraken; zij zette haar voor het raam, liet haar het weinige uitzicht in de hoofdstraat van Ploubalay zien en toen moeder Rouault, die weer tot haar praktische bezigheden terugkeerde, haar om een boodschap stuurde aan het eind van het dorp bij den zadelmaker Coiquaud, die boonen verkocht, nam het kind stralend van blijdschap haar pop mee.

☒ Het voorval was reeds in het halve dorp bekend geworden, de boerinnen kwamen aan de deur staan om te kijken. Solange stapte ernstig en trotsch voorbij, daar ze heel goed de gewichtigheid van haar persoontje begreep. Toen ze bij de kerk kwam, waar zooals gewoonlijk sergeant Metzger schrijlings op z'n stoel zat, dacht ze er niet over zich af te wenden: welk gevaar kon haar op zoo'n dag bedreigen? Haar innerlijke vreugde was zoo volkomen, dat zij voor niets of niemand meer bang was, en toen de sergeant haar riep en vroeg, wat ze daar in haar armen had, bleef ze vol zelfvertrouwen staan en naderde den soldaat. „Dat is een pop.” „Een mooie pop! Van wien heb je die, rakker?” „Mijnheer de sergeant, die heb ik van het Kerstkindje gekregen.” De republikein stond woedend op en schopte z'n stoel achteruit. „Wat zeg je?” brulde hij. „Het Kerstkindje is me die pop komen brengen”, herhaalde het kind. Metzger was ontzet over zooveel durf. „Denk je,” lachte hij schamper, „dat ik geloof, dat...” ☒ Bij het zien van het oprechte gezichtje van het kind, hield hij op; maar hij nam haar de pop uit de handen, bekeek ze heel aandachtig en zei: „Een mooie dame, dat is waar, een echte lady; en hé, kijk eens wat er onder de zolen van haar laarsjes staat: *Berkint-London*. Komt het Kerstkindje dan uit Engeland?” „Ik weet het niet, mijnheer,” antwoordde Solange, terwijl ze haar dame weer in haar armen nam. Al haar vreugde was bedorven. „Dat zullen we eens onderzoeken,” bromde de sergeant. Hij keerde zich naar de wachtpost en riep: „Cocarde!” Een korporaal verscheen. „Is hier gisteren iemand in het dorp gekomen?” „Ik geloof het niet, sergeant; de mannen hebben flink de wacht gehouden. Wel hebben de honden tegen den avond vreemd gehuild: maar wij hebben de heggen afgezocht en niets gezien.” „'t Is goed, verzamel je manschappen.” ☒ Hij haakte zijn patroentasch weer aan, gordde zijn koppel om, nam zijn geweer en begaf zich aan het hoofd van zijn troep op weg naar het huis der Rouaults. Solange liep angstig naast hem, terwijl ze haar passen grooter maakte en de mooie, steeds glimlachende Yvonne tegen haar hart gedrukt hield. Toen ze bij de Rouaults aangekomen waren, plaatste de sergeant zijn soldaten, zette er twee op schildwacht voor de deur, ver-

Foto C. Steenbergh.

HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH.

PORTRET VAN WILLEM III IN DE WETHOUDERSKAMER.

spreidde een paar anderen in den boomgaard, achter het huisje, dat dus van alle kanten ingesloten was. Toen ging hij met de rest van zijn manschappen de kamer binnen, terwijl hij Solange bij de hand hield, ging op een bank zitten, trok de kleine tusschen z'n knieën en zei op zachten toon, zeker om haar te sussen: „Kom, kleine meid, vertel me eens

Foto C. Steenbergh.

HET STADHUIS TE 'S-HERTOGENBOSCH.
DE WETHOUDERSKAMER.

alles." Met een bedroefd hartje begon ze hijgend en heel zacht haar verhaal: ze vertelde „haar droom”, de man, dien ze in de kamer had meenen te zien, het droombeeld van de kussen, die men haar gegeven had en haar verbazing, toen ze 's morgens de mooie pop vond.... Er ontging den sergeant geen woord. Plotseling beval hij zijn soldaten, die staande bij het verhoor tegenwoordig waren: „Rechts omkeert, bewaak jullie den buitenkant van het huis! Vuurt op den eerste den beste, die een poging doet om te ontsnappen!” De mannen gingen naar buiten, Metzger bleef alleen met het kind. „Zeg, kleine meid, je zei dat de man je gekust heeft.... dat hij je mijn kleine Solange noemde.... dat hij naast je bedje neergeknield is en geschreid heeft?” Het kind knikte van „ja” op die vragen, want ze wilde niet jokken, hoewel ze een voorgevoel had, dat er iets vreeslijks dreigde. Metzger haastte zich niet. Hij legde z'n ruwe handen op Solange's schouders en zei ernstig, alsof hij tegen zich zelf sprak: „Ja, ik heb ook zoo'n klein meisje thuis, daarginds in Gerlsheim, in den Elzas.... zij is ook acht jaar, en ik heb haar ook in geen twee volle jaren gezien.... om haar even te zien, zelfs al sliep ze, in het donker, om haar even te kussen, even op m'n schouder te voelen dommelen met haar blonde haren tegen mijn wang.... zou ik ook m'n leven wagen.... Alle vaders zijn zoo, naar het schijnt.” En Hij scheen diep na te denken. Toen nam hij plotseling een besluit, stond op,

schudde het hoofd en zei, terwijl hij naar de open deur ging: „Twee mannen om het krot met mij te gaan doorzoeken.” En Solange schreeuwde: „Mijnheer de sergeant, wacht even!” Zij had naar hem geluisterd en plotseling had ze begrepen: het was haar vader geweest, die 's nachts den dood getrotseerd had om een paar minuten bij zijn dochttertje te kunnen zijn, die uit z'n ballingsoord was gekomen, zeeën had overgestoken, geland was tus-

schen de rotsen, en onder de gewerschoten der schildwachten tot aan het dorp gekropen was. Het was haar vader geweest, die haar „de dame” gebracht had bij de gedachte dat z'n kleine meisje geen speelgoed zou krijgen voor haar Kerstmis. Haar vader is daar boven op zolder, en men zal hem gevangen nemen, ze zal hem geboeid zien worden en tusschen vier soldaten zien wegvoeren. En Toen wierp de arme kleine zich zielsbedroefd, zoo luid snikkende dat haar schouders ervan schokten, op den sergeant: „Wacht even! wacht even!” De Elzasser had weer z'n ruwe, norsche stem terug gekregen: „Wat wil je nog?” Solange kreeg een ingeving; zij zou alles gegeven hebben om haar vader te redden; maar ze bezat niets anders dan een pop. Ze bedacht een groot offer: „Mijnheer de sergeant, u hebt een klein dochttertje.... van mijn leeftijd.... dat u geen twee jaar gezien heeft? En Nu was het de beurt van Metzger om ja te knikken. „Welnu,” zei Solange, met tranen in haar oogen, „misschien heeft het Kerstkindje haar vergeten, nu u niet thuis was.... Neem mijn pop maar, en stuur haar die, ze mag hem hebben.” En De soldaat bukte zich vlug naar het meisje; hij keek haar met vochtige oogen aan; hij snoof heel hard, z'n lippen trilden onder zijn snor en men kon de spieren van z'n wangen zien bewegen, wat een ingehouden ontroering verraadt. De twee mannen, die hij besteld had, kwamen binnen: „Stil, kleine meid, wees maar niet bang,” zei de sergeant zachtjes. Toen zei hij tot z'n soldaten: „We zullen naar boven gaan en alles doorzoeken. Laadt

de geweren en kijkt goed rond. Ga jij vooruit, meisje.” De drie militairen en het meisje gingen de trap op: bij het zolderkamertje posteerde de sergeant een van z'n mannen bij den ingang van de kamer, den ander bij het raam, toen deed hij de zolderdeur open, ging er alleen heen en deed de deur achter zich dicht. Solange's hart bonsde in haar borst. Een oogenblikje later ging de deur van den zolder weer open en verscheen Metzger. „Daar is niets. Laten we maar weer naar beneden gaan. De vogel is gevlogen. Wij zijn er ingeloopt.” En toen hij in de benedenkamer alleen was met Solange, bukte hij zich en fluisterde haar in het oor: „Onthoud dit goed: „De man” mag vannacht en morgen den heelen dag nog boven blijven. Zeg hem, dat hij gerust kan zijn, niemand zal hem lastig vallen. Maar morgennacht moet hij vertrekken, over Lancieux en Saint-Briac, waar hij zich kan inschepen; de streek zal niet bewaakt worden, ik zal mijn troep meenemen in een andere richting. Heb je 't goed begrepen?” „Ja, mijnheer de sergeant.” „Goed! En je pop neem ik mee: die zal ik aan mijn kleine Odile sturen. Ik neem ze mee, omdat het misschien een ander, net als mij, zou kunnen verbazen, dat het Kerstkindje zulk speelgoed uit Engeland meebrengt voor kleuters van jouw leeftijd. Dat dametje zou je te veel verdriet bezorgen. En nu, mondje dicht! En vergeet niet: over Lancieux en Saint-Briac.” En Toen ging hij weg, verzamelde z'n troep, die hij, met de hon-

den, dienzelfden avond nog voor drie dagen op expeditie meenam in de richting van Matignon.....

En „Dat is de geschiedenis van ons drietjes”, voegde markiezin de Flavigny er aan toe, „het eenige drama uit het leven van Odile, Yvonne en mij. Toen ik vijftien jaar later trouwde, maakte ik met den markies een reis naar den Elzas; ik ging naar Gerlsheim, informeerde naar sergeant Metzger, naar zijn dochter Odile, want jullie

begrijpt, al die namen waren in m'n geheugen gegrift. Ik vond den ouden soldaat in zijn hopakker: hij had den dienst verlaten, nadat hij bij Austerlitz eigenhandig door den keizer gedecoreerd was. Heel dikwijls had hij het verhaal van de kleine Solange aan z'n dochter verteld, die „de dame” steeds bewaard had; toen hij eenige jaren later stierf, nam ik Odile bij me; zij bracht mij Yvonne weer terug en van dien dag af hebben wij elkaar niet meer verlaten.”

Uit het Fransch van G. LENOTRE.

Verbeteringen.

En In het eerste gedeelte van het artikel over „het Stadhuis te 's-Hertogenbosch” zijn de volgende fouten blijven staan: blz. 596, kol. 2 regel 9 v. b. XIIe eeuw moet zijn XIIIe eeuw; blz. 596 kol. 2 reg. 15 v. b. XIIe eeuw moet zijn XIIIe eeuw; blz. 597 kol. 1 regel 13 v. b. Goffel, moet zijn Gaffel (ook telkens waar dit woord voorkomt); blz. 597 kol. 1 regel 15 v. b. groenroede, moet zijn: groenroede; blz. 597 kol. 1 regel 24 antycse = antyex; blz. 597 kol. 1 regel 33 v. o. Geseest = Geweest; blz. 597 kol. 1 regel 32 v. o. „Gof-fe” = Gaffel; blz. 597 kol. 1 regel 16 v. o. gotische = gothische; blz. 598 kol. 1 regel 20 v. b. Gijsbert der Lip, moet zijn: Gysbert der Lip; blz. 598 kol. 1 regel 14 v. o. 1690 = 1670; blz. 599 kol. 1 regel 16 v. b. Challangie, moet zijn: Challenge; blz. 599 kol. 1 regel 22 v. b. Willem III, moet zijn: Willem II.

Foto A. Rupp.

HET OUDE SLOT RUNCKEL AAN DE LAHN.